

La ce a folosit reacția CNCD din 2011? Mame și tați în abecedarele digitale din 2014

Cosima Rughiniș

Grila de observație			
Personaje stereotipe / neutre / inovative	☒		
Personaje principale / secundare	☐	Relații de egalitate / de putere	☐
Personaje prezente / absente	☒	Relații între genuri / în interiorul genurilor	☐

În anul 2011 Alianța Antidiscriminare a Tuturor Tăticilor T.A.T.A a sesizat Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării în ceea ce privește discriminarea taților în abecedarele aflate în circulație în acea perioadă. Astfel, Alianța T.A.T.A (2011) reclama faptul că abecedarele prezintă tatăl drept „un părinte de rang inferior”, argumentând prin mai multe observații:

1. Mama este mult mai des menționată decât tatăl în abecedare: „Cuvântul „mama” (mămica, maica s.a.) are în total 108 apariții pe 60 de pagini ale celor patru manuale, în timp ce „tata” (tătic, s.a.) figurează numai de 40 de ori și doar pe 19 pagini din totalul de 478 de pagini care reprezintă însumate cele 4 abecedare”;
2. Trei din cele patru abecedare oferite în 2011 prezintă Ziua Mamei, dar niciunul nu prezintă Ziua Tatălui;
3. „Mama” este primul cuvânt învățat de copii, în timp ce tata apare spre finalul abecedarului.

Atât Ministerul (MECTS 2011) cât și Colegiul Director al Consiliului pentru Combaterea Discriminării (CNCD 2011) au dat dreptate Alianței T.A.T.A. Prin urmare, „Colegiul director al Consiliului pentru Combaterea Discriminării recomandă Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului să țină cont de principiul egalității de gen la elaborarea manualelor școlare” (p. 2).

În plus față de sesizarea T.A.T.A, Colegiul CNCD observa că:

„Fără echivoc, abecedarele conțin numeroase reprezentări stereotipe cu privire la rolurile de gen, perpetuând o imagine tradițională, anacronică cu privire la acestea. Femeile sunt preponderent soții și mame dedicate, devotate familiei, vulnerabile / dependente emoționale și, prin urmare, puțin capabile de performanță profesională, de a face față unei concurențe în construirea unei cariere acțiunile lor, atât în plan familial cât și în cel profesional fiind motivate moral-valoric de nevoia de a îngriji și de a educa, în timp ce fetele de cele mai multe ori reproduc în plan ludic comportamentele

materne. Bărbații / băieții sunt prezentați ca fiind mult mai activi, cu o viață profesională semnificativ mai diversificată, deținând puterea de decizie, dar și mai agresivi, fiind cei care constituie exemple de comportament de tip distructiv. În sfera privată, prezența lor este mai pasivă decât cea feminină (...) **Considerăm că abecedarele în forma lor actuală conțin și propagă o reprezentare profund dezechilibrată a rolurilor de gen în societatea contemporană și nu asigură promovarea egalității de gen, în detrimentul ambelor categorii”** (p. 3, subl.n.).

Ce putem spune despre noile abecedare, publicate trei ani mai târziu?

Tabelul 1. Imagini cu mame și tați în abecedarele digitale din 2014

		Cuvântul mama – prima apariție:	Cuvântul tata – prima apariție:	Ilustrații cu mame și tați	Ilustrații cu mame	Ilustrații cu tați	Total ilustrații cu mame	Total ilustrații cu tați
Comunicare în limba română, Iliana Dumitrescu, Daniela Barbu, CD Press, 2014.	Partea I	p. 18	p. 45	2	5	3	13	9
	Partea a II-a			4	2			
Comunicare în limba română, Simona Dobrescu, CD Press, 2014.	Partea I	p. 12	p. 46	1	3	1	5	3
	Partea a II-a			1	0	0		
Comunicare în limba română, Cleopatra Mihăilescu, Tudora Pițilă, Crinela Grigorescu, Camelia Coman, Arthur la școală, 2014.	Partea I	p. 23	p. 53	5	1		6	5
	Partea a II-a			0	0	0		
Comunicare în limba română, Mirela Mihăescu, Ștefan Pacearcă, Anița Dulman, Crenguța Alexe, Otilia Brebeneț, Intuitext, 2014.	Partea I	p. 19	p. 60	0	2	0	3	5
	Partea a II-a			1	0	4		
Comunicare în limba română, Gabriela Bărbulescu, Daniela Beșliu, Florentina Chifu, Elena Niculae, SIVECO, 2014.	Partea I	p. 20		1	6	2	8	4
	Partea a II-a		p. 25 (la litera Ț)	0	1	1		
Comunicare în limba română, Mariana Norel, Victoria Pădureanu, Adriana Malureanu, Editura Didactică și Pedagogică și ASCENDIA, 2014.	Partea I	p. 6	p.6	4	3	1	10	6
	Partea a II-a			0	3	1		
Total pentru toate abecedarele							45	32

În Anexa **Eroare! Fără sursă de referință.** putem vedea ansamblul imaginilor în care apar mame și tați, în manualele digitale de Comunicare în limba română pentru clasa I. O examinare succintă a frecvenței taților și mamelor în imagini ne arată următoarele¹:

1. **Frecvența imaginilor cu tați este mai mică** decât cea a imaginilor cu mame, raportul fiind de aproximativ 1:1,4. Totuși, această medie ascunde variabilitatea între manuale: unul dintre manuale are mai multe imagini cu tați decât cu mame (5:3), în timp ce proporția cea mai dezavantajoasă este de simplu la dublu (4:8).
2. **Nu există nicio mențiune a Zilei Tatălui.**
3. **Cuvântul „tata” apare considerabil mai târziu decât cuvântul „mama”,** deoarece este sistematic folosit să ilustreze litera t sau T. Desigur, „tata” ar putea fi folosit să ilustreze și literele a și A sau ar putea fi folosit în alte roluri pe parcursul manualelor, în toate manualele existând diverse cuvinte ce conțin litera t folosite încă de pe primele pagini. O excepția notabilă este abecedarul Siveco ce nu folosește cuvântul tata pentru a ilustra litera t, apelând în schimb la alte exemple (Ilustrația 1). Cuvântul „tatăl” apare prima oară în textul ce ilustrează litera Ț („Tatăl lui Țicu), în partea a doua a abecedarului. A doua excepție interesantă este manualul Editurii Didactice și Pedagogice, în care cuvintele „mama” și „tata” apar simultan pe pagina 6, chiar la începutul cărții, pe pagina introductivă „Familia mea”.

Observăm de asemenea **persistența stereotipurilor ocupaționale** în ceea ce privește mamele și tații. Mai precis, în toate abecedarele am găsit **o singură mențiune a profesiei unei mame** – anume, în manualul Editurii Didactice și Pedagogice, unde mama este descrisă chiar la început ca fiind profesoară. Mai există o mamă care pare să fie doctor, alături de un tată pilot naval, în imaginile din abecedarul Arthur la școală („Familia mea”). Altminteri, **mamele excelează în bucătărie**, existând numeroase mențiuni ale meritelor lor culinare:

- „mama Celinei coace cornuri”;
- „mama lui prepară bucate alese”;
- „mama îl cheamă la masă”;
- „mama are cornuri”;
- „mama coace o tartă cu ciocolată”;
- „Elenei mere Mama rumene are” (schimbați ordinea cuvintelor pentru a descifra mesajul!)

¹ Cifrele oferite de această analiză, referitoare la imagini, nu sunt comparabile cu cele oferite de sesizarea T.A.T.A, care examinează cuvinte.

Dimpotrivă, **tații au menționate profesii diverse**, vizibile în textele ce acompaniază ilustrațiile:

- „tatăl său este viticultor”;
- „îi întâmpină tatăl lui Codruț, domnul Țicu. El este pilot”;
- „tatăl lui Willy cercetează spațiul”;
- „tatăl lui Țicu este pădurar”;
- „aici este tatăl meu. el este aviator”.

Ilustrația 1. Litera T nu are nevoie de cuvântul „tata”. Comunicare în limba română, Gabriela Bărbulescu, Daniela Beșliu, Florentina Chifu, Elena Niculae, SIVECO, 2014.

Unitatea 5

t

tren
motan
cort
mioara
Mioara
Mamaia toarce.
Motanul toarce.

La tataia

Tataia are multe animale. Cătălina arată o oaie curată. Anton are un măr. Calul ia mărul. Un miel le taie calea. Trece un curcan. Motanul toarce tolănit. Tataia taie lemne. Mamaia a tricostat un ilic mititel.

toc
ton
tot
taie
tare
tale
tace
trece
toarce
arată
curată
mirată
Matei
Anton
Cătălina

Tu ce animal ai?
Cum e animalul tău?
Cum e la mamaia ta?

Furnicuța toarce, tace,
Toate treburile face.
Toamna târgul tot stă
După turte și tom.

Unitatea 5

T

Tina
cetina
Tică
Titi
Toma
Traian
Tania
Tatiana
ceată
ceartă
aromată
colorată

Iarna

E o iarnă rece. Tatiana e cu Toma. Ei au o colorată. Trec pe la nenea Traian. Toto latră. Lor le e teamă. Traian ceartă animalul. Toto e cuminte acum. Toma ia un colac aromat.

Joc de rol:
La colindat

centură turlă cetate cetină tartă

Tom
-Toto latră?

Tom, Tiberiu, Timotei
Tot colindă câte trei.
Trec prin sat pe ins.
Pe la toți, la colindat.

Prin urmare, putem trage concluzia că recomandarea Colegiului CNCD a rămas fără urmări. În continuare, abecedarele digitale prezintă tatăl ca un părinte mai puțin relevant, poziționând în același timp mama ca o fiind exclusiv părinte: tata e pilot, iar mama e... mama. Expresia „la cratiță”, care funcționează azi ca o ironie la adresa stereotipurilor de gen, rămâne mai degrabă o descriere factuală a reprezentărilor mamelor din manuale.